

Laura Ratniece, PhD

Rīgas Juridiskās augstskolas docente

TIESAS PROCESA IZSPĒLES KĀ VĒRTĪGS MĀCĪBU UZDEVUMS TIEŠSAISTES STUDIJU VIDĒ: IZAICINĀJUMI UN IESPĒJAS

MOOT COURTS AS A VALUABLE LEARNING EXERCISE IN ONLINE STUDY ENVIRONMENT: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Atslēgvārdi: tiesas procesa izspēles, mācību uzdevumi, tiešsaistes studiju vide

Keywords: moot courts, learning exercises, online learning environment

Summary

This article focuses on moot courts as a valuable learning exercise in online study environment, outlining challenges and opportunities thereof. It also provides a short overview of online learning environment and the connection between learning exercises and learning outcomes. The key idea proposed by the article is that the fact that a study process takes place online does not change the intended learning outcomes. It is therefore necessary to use such learning exercises that would be effective in online environment, as well. A moot court is a learning exercise of this kind.

Ievads

Covid-19 pandēmija nenoliedzami ir radījusi būtiskas izmaiņas studiju procesa organizācijā. Šobrīd rit jau trešais akadēmiskais gads, kurā liela nozīme ir studijām tiešsaistē¹. Augstskolu mācībbspēkiem šis ir izaicinājumiem pilns laika posms, jo

---

¹ Šajā rakstā “studijas tiešsaistē” vai “tiešsaistes studijas” apzīmē nodarbības (piemēram, lekcijas un seminārus), kas notiek tiešsaistē, izmantojot kādu no platformām (piemēram, *Zoom*, *MS Teams* u. c.).

studiju procesu nākas pielāgot tiešsaistes studiju vides prasībām un īpatnībām. Tāpat arī nākas domāt jaunus mācību uzdevumus, kā arī pārveidot esošos, lai tie būtu efektīvi arī tiešsaistes studiju vidē un lai studenti varētu sasniegt paredzētos studiju rezultātus.

Visticamāk, katrs tiesību zinātņu students studiju laikā kādu reizi ir piedalījies kādā tiesas procesa izspēlē, vērojis, organizējis to vai vismaz dzirdējis par to. Latvijā notiekošās ikgadējās tiesas procesa izspēles, kā arī studiju kursos organizētās izspēles apliecina, ka šeit ir izveidojusies un nostiprinājusies stabila tiesas procesa izspēļu tradīcija. Tāpat arī Latvijas augstskolu studenti bieži piedalās dažādās starptautiskās tiesas procesa izspēlēs, tādējādi apliecinot piederību starptautisko tiesas procesa izspēļu tradīcijai. Līdz ar to, ievērojot tiesas procesa izspēļu nozīmi tiesību zinātņu studentu vidū (ne tikai Latvijā, bet visā pasaulē), var tikai minēt, cik ļoti liels pārdzīvojums studentiem varēja būt 2020. gada pavasara semestrī, kad vairums tiesas procesa izspēļu vai nu tika atceltas, vai arī tika pārceltas uz tiešsaisti. Aprakstīt vārdos to varētu tikai tie studenti, kuriem bija plānots piedalīties kādā no izspēlēm.

Diemžēl arī šā raksta tapšanas brīdī jau ir skaidrs, ka arī šajā – 2021./2022. – akadēmiskajā gadā dažas no prestižākajām starptautisko tiesību tiesas procesa izspēlēm (piemēram, *Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition* un *The Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot*) notiks tiešsaistē.² Tas nozīmē, ka studentiem jāturpina attīstīt tiešsaistes tiesas procesa izspēlei nepieciešamās prasmes un mācībspēku uzdevums ir palīdzēt to darīt. Tajā pašā laikā tas nozīmē arī to, ka ir vēl viens akadēmiskais gads, kurā būs jāpārvar izaicinājumi, kas saistīti ar piedalīšanos tiešsaistes tiesas procesa izspēlēs.

Šā raksta mērķis ir sniegt īsu ieskatu tiesas procesa izspēlēs kā vērtīgā mācību uzdevumā, kas var tikt izmantots tiešsaistes studiju vidē. Raksta pamatā ir šāda problēma – pēkšņa (vai arī pat plānota) pāreja uz tiešsaistes studijām nemaina paredzētos studiju rezultātus. Līdz ar to tiešsaistes studiju apstākļos ir nepieciešami tādi mācību uzdevumi, kas ir efektīvi un palīdz studentiem sasniegt paredzētos studiju rezultātus, jo šo rezultātu sasniegšana ir viens no pamatnosacījumiem studiju pabeigšanai un diploma iegūšanai.

Raksts sastāv no trīs daļām. Raksta pirmajā daļā tiek piedāvāts tiešsaistes studiju vides īss raksturojums. Raksta turpinājumā autore apskata aspektus, kas saistīti ar mācību uzdevumu lomu studiju rezultātu sasniegšanā. Savukārt raksta trešajā daļā apskatīti tiešsaistes tiesas procesa izspēles iespējamie ieguvumi un izaicinājumi, cita starpā analizējot studentu aptaujas rezultātus. Raksta noslēgumā piedāvāti galvenie secinājumi.

² Sk.: Press Release: Announcing the 2022 Jessup Competition. Pieejams: <https://www.ilsa.org/2021/08/18/press-release-announcing-the-2022-jessup-competition/> [aplūkots 04.11.2021.]. The 29th Vis Moot – Format. Pieejams: <https://www.vismoot.org/news/> [aplūkots 04.11.2021.].

Tiešsaistes studiju vides īss raksturojums

Katram, kurš ir iesaistīts studiju procesā (gan studējošiem, gan augstskolu akadēmiskā un arī vispārējā personāla pārstāvjiem), noteikti ir savs viedoklis par tiešsaistes studiju vidi. Kādam varbūt šķiet ērtāk studēt tiešsaistē, jo, piemēram, var pieslēgties nodarbībām no jebkuras vietas. Savukārt kādam citam tas varbūt ir apgrūtinājums, jo nav iespējama pilnvērtīga komunikācija ar citiem studiju biedriem, kā arī pasniedzējiem. Neskatoties uz iespējamiem dažādiem viedokļiem par tiešsaistes studiju procesu, droši vien būtu iespējams konstatēt, ka vienojošais elements ir tas, ka tiešsaistes studiju process nenoliedzami atšķiras no klātienē studiju procesa un ka tam ir savas specifiskas īpatnības. Šis ir ļoti būtisks aspekts, kas mācībspēkiem jāievēro, plānojot un vadot nodarbības. Studiju process tiešsaistē nav un nevar būt klātienē studiju procesa identiska kopija. Tam ir savas raksturīgās īpašības.

Ir atrodamī vairāki pētījumi, kuros no dažādiem skatpunktiem raksturota tiešsaistes studiju vide un aspekti, kas saistīti ar pāreju no klātienē studijām uz tiešsaistes studijām.³ Turklāt daudzi pētījumi tapuši pirms pandēmijas, kad tiešsaistes studijām bija pilnīgi cita nozīme.⁴ Izpētot šos avotus, var secināt, ka tiešsaistes studiju vidi raksturojošās pazīmes varētu iedalīt vairākās grupās. Tā, piemēram, Olufunmileo Teli (*Olufunmilayo Telli*) un kolēģi piedāvā iedalījumu priekšrocībās un trūkumos.⁵ Kā priekšrocības norādīti, piemēram, šādi aspekti: 1) ērtums un elastīgums; 2) studentiem nav jātērē laiks ceļā uz augstskolu; 3) var izmantot tiešsaistes komunikāciju (čatu), lai sazinātos ar pasniedzēju; 4) studenti, kuri strādā, var izmantot tehnoloģijas, lai pieslēgtos kursam.⁶ Savukārt kā trūkums norādīts, piemēram, tas, ka studenti mācās dažādos veidos un ka ir studenti, kuriem ir nepieciešama klātienē komunikācija. Tāpat arī norādīts, ka tiešsaistes studijām ir nepieciešams zināms tehniskais aprīkojums. Ir jābūt datoram, atbilstošai programmatūrai, kā arī pieņemamam interneta pieslēgumam.⁷ Minēti arī citi aspekti, piemēram, mājas apstākļu ietekme uz studijām (mājas pienākumu

³ Sk., piemēram, Rapanta C., Botturi L., Goodyear P., Guàrdia L., Koole M. Online University Teaching During and After the Covid-19 Crisis: Refocusing Teacher Presence and Learning Activity. *Postdigital Science and Education*, 2020, Vol. 2, Issue 3, pp. 923–945; Aristeidou M., Cross S. Disrupted distance learning: The impact of Covid-19 on study habits of distance learning university students. *Open Learning*, 2021, Vol. 36, Issue 3, pp. 263–282.

⁴ Sk., piemēram, Czerkowski B. C. Designing Deeper Learning Experiences for Online Instruction. *Journal of Interactive Online Learning*, 2014, Vol. 13, No. 2, pp. 29–40. Skatīt arī citus rakstus žurnālā "Journal of Interactive Online Learning".

⁵ Telli O., Mountcastle L., Jehl B. L., Munoz-Osorio A., Dahlquist L. M., Jayasekera A., Dougherty A., Castillo R., Minner K. Impact of COVID-19 Campus Closure on Undergraduates. *Teaching of Psychology*, 2021, pp. 1–14. Pieejams: <https://doi.org/10.1177%2F00986283211043924> [aplūkots 07.11.2021.].

⁶ *Ibid.*, p. 2.

⁷ *Ibid.*

veikšana vai citu lietu darīšana paralēli studijām, troksnis mājās, citu ģimenes locekļu klātesamība), kā arī emocionālie faktori.⁸

Arī citi autori ir norādījuši līdzīgus aspektus, proti, ka tiešsaistes studiju vidi raksturo tehnoloģiskie, sociālekonomiskie faktori, kā arī digitālās kompetences un jautājumi par studenta slodzi un kursa pārbaudījumu vērtēšanu.⁹ Izaičinājumi, kas saistīti ar kursa pārbaudījumiem tiešsaistes studiju vidē, minēti arī citās publikācijās. Piemēram, ir analizēts, vai tiešsaistes studiju vidē varētu būt grūtāk nodrošināt akadēmiskā godīguma ievērošanu, un ir secināts: nevar apgalvot, ka tiešsaistes studiju vide pati par sevi automātiski nozīmē lielākas problēmas ar šā principa ievērošanu.¹⁰ Šeit gan būtu jāmin, ka varētu būt praktiski šķēršļi, lai šo jautājumu izpētītu. Proti, studenti varētu nevēlēties godīgi (lai gan tas būtu anonīmi) atzīt iespējamus akadēmiskā godīguma pārkāpumus. Jebkurā gadījumā jānorāda, ka ar akadēmisko godīgumu saistīti aspekti arī ir būtisks tiešsaistes studiju vides elements, kas var ietekmēt mācību uzdevumu un pārbaudījumu veidu izvēli. Piemēram, varētu būt lietderīgi izmantot tādus mācību uzdevumus un pārbaudījumus, kas prasa aktīvu studenta iesaisti un darbošanos tiešsaistē (piemēram, tiesas procesa izspēle).

Deivids S. Stains (*David S. Stein*) un Konstance E. Vonstrīta (*Constance E. Wanstreet*) ir norādījuši, ka “[V]irtuālajām klasēm nav sienu, fiksētu robežu vai noteikta apmācību laika”.¹¹ Šī doma, autore ieskatā, ļoti precīzi raksturo tiešsaistes studiju vidi. Turklāt tā netieši norāda arī uz to, ka līdzšinējās metodes un prakses, kas tika izmantotas klātienē studiju procesā, nevar pilnībā pārnest uz tiešsaistes studiju procesu. Saistībā ar šo ir iespējams identificēt vairākus jautājumus, kurus gan diemžēl šajā rakstā nav iespējams apskatīt. Piemēram, būtisks ir jautājums par to, vai tiešsaistes studiju procesā ir pareizi tas, ka studentam katru dienu ir divas, trīs vai pat četras tiešsaistes nodarbības. Jau divas nodarbības tiešsaistē faktiski nozīmē pilnas trīs stundas, kuras jāpavada pie datora ekrāna. Tāpat arī, ja pieņem, ka studentiem pēc nodarbībām ir paredzēti arī mājasdarbi un individuālās studijas, tad pie datora pavadāmais laiks ievērojami palielinās. Turklāt šajā piemērā nav iekļauta situācija, kurā students strādā. Ja students paralēli studijām arī strādā darbā, kurā darba pienākumi veicami pie datora, tad pie datora pavadītais laiks dienas ietvaros, visticamāk, kļūst nesamērīgs. Tāpat arī būtisks jautājums, kas prasītu atsevišķu pētījumu, ir, vai un kā tiešsaistes studiju vidē mainās uztvere, uzmanība un koncentrēšanās spējas. Arī šis ir svarīgs aspekts, kas mācībspēkam būtu jāņem vērā.

⁸ Telli O., Mountcastle L., Jehl B. L., Munoz-Osorio A., Dahlquist L. M., Jayasekera A., Dougherty A., Castillo R., Minner K. Impact of COVID-19 Campus Closure on Undergraduates. *Teaching of Psychology*, 2021, pp. 1–14. Pieejams: <https://doi.org/10.1177%2F00986283211043924>, pp. 3–5 [aplūkots 07.11.2021.].

⁹ Adedoyin O. B., Soykan E. Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments*, 2020. Pieejams: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1813180> [aplūkots 07.11.2021.].

¹⁰ Spaulding M. Perceptions of Academic Honesty in Online vs. Face-to-Face Classrooms. *Journal of Interactive Online Learning*, 2009, Vol. 8, No. 3, p. 195.

¹¹ Stein D. S., Wanstreet C. E. *Jump-Start Your Online Classroom: Mastering Five Challenges in Five Days*, Sterling: Stylus Publishing, LLC, 2017, p. 12.

Var pieņemt, ka droši vien lielākā daļa mācībspēku tiešsaistes studiju procesā ir saskārusies ar kādām no iepriekš minētajām tiešsaistes studiju vidi raksturojošām pazīmēm, kā arī varētu nosaukt vēl daudzas citas. Šā raksta autore ieskatā, apzināšanās, ka tiešsaistes studijas ir citādākas nekā klātienē studijas, jau ir būtisks solis ceļā uz to, lai palīdzētu studentiem studēt un sasniegt paredzamos studiju rezultātus arī tiešsaistes apstākļos.

Mācību uzdevumu loma studiju rezultātu sasniegšanā

Augstskolu likuma 1. panta 15. punkts paredz, ka studiju rezultāti ir “studiju programmas, studiju moduļa vai studiju kursa noslēgumā iegūstamais zināšanu, prasmju un kompetences kopums”¹². Savukārt no Augstskolu likuma 11¹. panta izriet, ka kredītpunktus par studiju kursu var piešķirt tad, ja tiek sasniegti studiju kursā definētie studiju rezultāti. Šajās normās paredzētais nav atkarīgs no studiju procesa formas. Proti, arī tiešsaistes studiju procesā studentiem ir jāsasniedz paredzētie studiju rezultāti un prasību līmenis netiek samazināts.

Definējot studiju rezultātus, jāievēro arī Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūra.¹³ Tas nozīmē, ka jāiekļauj arī konkrētajam studiju līmenim atbilstošas prasmes un kompetences, un no tā netieši izriet, ka katram studiju rezultātam, kas saistīts ar prasmēm un kompetencēm, pretī nepieciešams atbilstošs mācību uzdevums, jo prasmes un kompetences nevar iegūt, pasīvi klausoties lekcijas. Kā jau iepriekš norādīts, tas, ka studijas notiek tiešsaistē, nemaina sasniedzamos studiju rezultātus. Līdz ar to ir nepieciešams pielāgot mācību uzdevumus tā, lai tie būtu efektīvi arī tiešsaistes studiju vidē, kā arī varētu būt nepieciešams radīt jaunus mācību uzdevumus, kas būtu tieši paredzēti tiešsaistes studiju videi.

Tiesību zinātņu studijās sasniedzamie studiju rezultāti parasti ir saistīti ar juridisku problēmu izpēti un risināšanu, spēju piemērot tiesību normas, kā arī ar prasmēm argumentēt un aizstāvēt savu pozīciju. Tiesību zinātņu studijām visraksturīgākais mācību uzdevums varētu būt kāzusu risināšana. Bieži tiek izmantoti arī tādi mācību uzdevumi kā prezentācijas, nelieli pētnieciskie darbi, diskusijas un projekti. Mācību uzdevuma izvēle parasti ir atkarīga no konkrētā studiju kursa pasniedzēja, līdz ar to dažādos studiju kursus varētu būt dažādi mācību uzdevumi.

Aktīva iesaiste mācību procesā ir būtiska.¹⁴ Ne tikai pirmsskolas, pamata vai vidējā izglītībā, bet arī augstākajā izglītībā. Ir atzīts, ka mācību aktivitātes

¹² Augstskolu likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/37967-augstskolu-likums> [aplūkots 04.11.2021.].

¹³ Ministru kabineta 13.06.2017. noteikumi Nr. 322 “Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291524-noteikumi-par-latvijas-izglitibas-klasifikaciju> [aplūkots 04.11.2021.].

¹⁴ Sk., piemēram, Dehaene S. *How We Learn – the New Science of Education and the Brain*. Dublin: Penguin Books, 2020, pp. 177–197.

ir noderīgs papildinājums augstākajā izglītībā.¹⁵ Turklāt mācību uzdevumu izmantošana studiju procesā atbilst arī uz studentiem centrēta studiju procesa principiem.¹⁶ Līdz ar to var secināt, ka mācību uzdevumiem ir būtiska nozīme studiju procesā.

Par tiesas procesa izspēlēm kā vērtīgu studiju procesa sastāvdaļu rakstīts gan aizvadītā gadsimta sākumā,¹⁷ gan arī mūsdienās.¹⁸ Tā nenoliedzami ir iespēja studentiem attīstīt jurista profesijā nepieciešamās prasmes un kompetences. Tiesas procesa izspēles ir klasisks mācību uzdevums tiesību zinātņu studiju procesā. Tās bieži tiek organizētas dažādos studijuursos, kā arī studentiem ir iespēja piedalīties dažādās nacionālās un arī starptautiskās tiesas procesa izspēlēs. Tiesas procesa izspēle palīdz studentiem sasniegt zināšanas, prasmes un kompetences, kas definētas sasniedzamajos studiju rezultātos. Līdz ar to ir būtiski turpināt izmantot tiesas procesa izspēles kā mācību uzdevumus arī tiešsaistes studiju apstākļos.

Izaicinājumi un iespējas

Šā raksta autorei ir bijusi iespēja saskarties ar tiešsaistes tiesas procesa izspēlēm dažādās situācijās – gan kā augstskolas mācībspēkam, cenšoties iekļaut tiesas procesa izspēles elementus studiju kursā, gan kā tiesnesei *The Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot* izspēlē, gan arī novērojot citas 2020./2021. akadēmiskā gada laikā tiešsaistē notikušās tiesas procesa izspēles. Lai gan šī pieredze nav dokumentēta pētniecības nolūkiem, taču tā ir bijusi būtisks iedvesmas avots šā raksta tapšanā un ļāvusi apzināt gan izaicinājumus, gan arī iespējas, kas saistītas ar tiesas procesa izspēles organizēšanu tiešsaistē studiju procesā. Ievērojot šā raksta limitus, autore aprakstīs izaicinājumus un iespējas, kas saistīti ar tiešsaistes tiesas procesa izspēlēm, izmantojot studentu aptaujas rezultātus.

2020./2021. akadēmiskā gada nogalē šā raksta autore aptaujāja tos Rīgas Juridiskās augstskolas studentus, kuri attiecīgajā akadēmiskajā gadā bija piedalījušies tiešsaistes tiesu izspēlēs (gan nacionālās, gan arī starptautiskās).¹⁹ Aptaujas mērķis bija noskaidrot studentu viedokli par tiesas procesa izspēlēm, kas notiek

¹⁵ Bosch E., Seifried E., Spinath B. What successful students do: Evidence-based learning activities matter for students' performance in higher education beyond prior knowledge, motivation and prior achievement. *Learning & Individual Differences*, 2021, Vol. 91, p. 10.

¹⁶ Plašāk par studiju procesu, kas centrēts uz studentiem, skatīt, piemēram, Spooner E. *Interactive Student Centered Learning: A Cooperative Approach to Learning*. London: Rowman & Littlefield, 2015.

¹⁷ Van Veen J. B. Moot Courts and the Law School. *New York University Law Review*, 1924, Vol. 1, No. 1, pp. 37–43; Craig G. W. Moot Courts as a Part of a Law School Curriculum. *American Law School Review*, 1913, Vol. 3, No. 6, pp. 271–277.

¹⁸ Kammerer Jr. E. F. *Undergraduate Moot Court: Student Expectations and Perspectives*. PS: Political Science & Politics, 2018, Vol. 51, Issue 1, pp. 190–193.

¹⁹ Aptauja tika izsūtīta visiem tiem Rīgas Juridiskās augstskolas studentiem, kuri 2020./2021. akadēmiskā gada laikā bija piedalījušies kādā no nacionālajām vai starptautiskajām tiesas procesa izspēlēm. Aptauja tika veikta angļu valodā, izmantojot *Google forms*. Šajā rakstā izmantotās un analizētās studentu atbildes latviešu valodā ir tulkojusi šā raksta autore.

tiešsaistē, tai skaitā par to, kādi, viņuprāt, ir izaicinājumi un iespējas. Aptaujas rezultāti tika analizēti apkopotā veidā, un šajā rakstā ir ietvertas būtiskākās studentu atziņas un komentāri.

Studentiem tika lūgts norādīt, kādi bija izaicinājumi, kas radās tādēļ, ka tiesas procesa izspēle notika tiešsaistē. Studenti norādīja šādus aspektus:

- Tehniskas problēmas, tai skaitā slihts interneta savienojums, problēmas ar mikrofonu, lēns dators.
- Grūtības komunicēt ar komandas biedriem, jo nav iespējams to darīt klātienē.
- Komandas darba organizēšana attālināti.
- Grūtības demonstrēt emocijas, kā arī grūtības sajūst citu komandu un arī tiesnešu klātbūtni.
- Grūtības pārliecināt citus studentus, ka arī tiešsaistes vidē tiesas procesa izspēle var būt interesanta un izglītojoša pieredze.
- Nogurdinošs process (visu laiku pavadot pie datora). Slodze acīm. Zems enerģijas līmenis.
- Nav iespējas aizbraukt uz tiesas procesa izspēli un iepazīt citus studentus.
- Neliela vienaldzība pret izspēli.
- Bezpersoniskāka sajūta.

Savukārt kā ieguvumus vai priekšrocības studenti norādīja šādus aspektus:

- Uzlabotas prasmes prezentēt tiešsaistē.
- Piedalīšanās ir vieglāka, jo visi materiāli var atrasties priekšā, datorā, kā arī var ātri atrast nepieciešamo informāciju. Tāpat arī var sazināties ar komandas biedriem, izmantojot dažādas aplikācijas.
- Nav jātērē laiks un līdzekļi, lai dotos uz izspēles norises vietu. Mazāk naudas jāiegulda apģērbā.
- Tiešsaiste ļauj turpināt organizēt tiesas procesa izspēles. Tāpat arī tiešsaiste ļauj ievērot sociālo distancēšanos.
- Mazāk stresa.

Analizējot studentu norādīto, secināms, ka studenti ir identificējuši vairākus būtiskus aspektus. Tehniskās problēmas ir patiešām nozīmīgs izaicinājums. Šķiet, ka ikkatrs ir sastapies ar situāciju tiešsaistē, kad kādam ir nestabils interneta pieslēgums. Nenoliedzami, ka tas būtiski ietekmē tiesas procesa izspēles norisi. Tāpat arī ir atzīstams, ka ir apgrūtināta komunikācija komandas biedru starpā. Neskatoties uz to, ka ir iespējams komunicēt elektroniski (un to var darīt pat izspēles laikā), tomēr jānorāda, ka šāda veida saziņa nevar aizstāt komandas darbu klātienē.

Aspekts, kuru noteikti būtu vērts pētīt padziļinātāk, ir studentu norādītais pozitīvais faktors, ka tiešsaistes tiesas procesa izspēlē ir mazāk stresa. Pjērs Bergerons (*Pierre Bergeron*) ir norādījis, ka *Zoom* vide ir mazāk formāla un ka mazāk pieredzējušiem juristiem tas pat varētu būt ērtāk.²⁰ Līdz ar to tik tiešām kā vienu no tiešsaistes tiesas procesa izspēļu ieguvumiem varētu minēt to, ka, iespējams,

²⁰ Bergeron P. H. COVID-19, ZOOM, and Appellate Oral Argument: Is the Future Virtual? *Journal of Appellate Practice and Process*, 2021, Vol. 21, No. 1, p. 205.

vairāk studentu vēlētos tajās piedalīties. Proti, tie studenti, kuri varbūt kautrējas vai arī kuriem ir grūtības pārvarēt satraukumu, ko radītu publiska uzstāšanās klātienē, varētu mēģināt piedalīties tiešsaistē, jo tiešsaistes vide tik tiešām varētu šķist ērtāka un studentam draudzīgāka.

Kā vēl vienu pozitīvu apsvērumu var minēt arī to, ka tiesas procesa izspēle kā mācību uzdevums vai pat kā viens no kursa pārbaudījumiem nodrošina to, ka pilnīgi visiem studentiem ir jāiesaistās. Ir norādīts, ka tiešsaistes studiju vidē ir zemāks interaktivitātes līmenis.²¹ Arī šā raksta autore personīgie novērojumi liecina, ka diskusijās, kas notiek tiešsaistes nodarbību laikā, parasti aktīvi piedalās diemžēl tikai neliela daļa studentu. Tāpat arī nav īsti iespējams pilnvērtīgi kontrolēt to, ko studenti dara *Zoom* istabās, proti, vai viņi pilda uzdoto uzdevumu vai ne. Savukārt, ja tiek izmantotas tiesas procesa izspēles, turklāt paredzot, ka katram studentam ir obligāti jārunā, tad var nodrošināt, ka katrs students aktīvi piedalās, un to ir iespējams arī kontrolēt. Šeit gan jānorāda praktisks apsvēruma, tiesa gan, kuru ir iespējams risināt. Proti, lai varētu izmantot tiesas procesa izspēli kā mācību uzdevumu studiju kursā, ir nepieciešams, lai semināru grupās būtu samērīgs studentu skaits.

Pozitīvi vērtējams arī tas, ka visi respondenti rekomendētu citiem studentiem piedalīties tiesas procesa izspēlē, kas notiek tiešsaistē. Tas apliecina to, ka, lai gan pastāv dažādi izaicinājumi tiesas procesa izspēļu izmantošanā tiešsaistes studiju procesā, tos ir iespējams pārvarēt un ieguvumi noteikti atsver dažādās grūtības. Turklāt, apzinoties, ka nodarbību vadīšana tiešsaistē kādā mērā varētu turpināties arī pēc pandēmijas beigām, ir svarīgi attīstīt un praktizēt dažādus mācību uzdevumus, kas nepieciešamības gadījumā var tikt izmantoti tiešsaistes studiju vidē, un tiesas procesa izspēle ir viens no šādiem mācību uzdevumiem.

Kopsavilkums

1. Studiju process tiešsaistē nav un nevar būt klātienē studiju procesa identiska kopija. Tam ir savas raksturīgās īpašības.
2. Katram definētajam studiju rezultātam ir nepieciešams atbilstošs mācību uzdevums, kas studentiem palīdz sasniegt konkrēto studiju rezultātu. Tiesību zinātņu studijās tiesas procesa izspēles ir bieži lietots mācību uzdevums, kas palīdz sasniegt dažādus studiju rezultātus.
3. Pēkšņā pāreja uz tiešsaistes studijām neietekmēja definētos studiju rezultātus. Tāpēc bija nepieciešams pielāgot mācību uzdevumus, lai tos varētu izmantot tiešsaistes studiju vidē. Tas radīja jaunus izaicinājumus un iespējas.

²¹ Sk., piemēram, Smith M. C., Winking-Diaz A. Increasing Students' Interactivity in Online Course. *Journal of Interactive Online Learning*, 2004, Vol. 2, No. 3, pp. 1–25.

4. Lai gan tiešsaistes studiju vide rada dažādus praktiskus šķēršļus tiesas procesa izspēles organizēšanā, to joprojām var izmantot studiju procesā. Turklāt tiesas procesa izspēles, kas tiek organizētas tiešsaistē, palīdz studentiem attīstīt jaunas prasmes un kompetences, piemēram, spēju strādāt komandā, atrodoties dažādās vietās, kā arī prasmes prezentēt tiešsaistē, kas mūsdienās kļūst aizvien būtiskāk.

BIBLIOGRĀFIJA

Literatūras avoti

1. Adedoyin O. B., Soykan E. Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments*, 2020. Pieejams: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1813180> [aplūkots 07.11.2021.].
2. Aristeidou M., Cross S. Disrupted distance learning: The impact of Covid-19 on study habits of distance learning university students. *Open Learning*, 2021, Vol. 36, Issue 3.
3. Bergeron P. H. COVID-19, ZOOM, and Appellate Oral Argument: Is the Future Virtual? *Journal of Appellate Practice and Process*, 2021, Vol. 21, No. 1.
4. Bosch E., Seifried E., Spinath B. What successful students do: Evidence-based learning activities matter for students' performance in higher education beyond prior knowledge, motivation and prior achievement. *Learning & Individual Differences*, 2021, Vol. 91.
5. Craig G. W. Moot Courts as a Part of a Law School Curriculum. *American Law School Review*, 1913, Vol. 3, No. 6.
6. Czerkowski B. C. Designing Deeper Learning Experiences for Online Instruction. *Journal of Interactive Online Learning*, 2014, Vol. 13, No. 2.
7. Dehaene S. *How We Learn – the New Science of Education and the Brain*. Dublin: Penguin Random House, 2020.
8. Kammerer Jr. E. F. Undergraduate Moot Court: Student Expectations and Perspectives. *PS: Political Science & Politics*, 2018, Vol. 51, Issue 1.
9. Rapanta C., Botturi L., Goodyear P., Guàrdia L., Koole M. Online University Teaching During and After the Covid-19 Crisis: Refocusing Teacher Presence and Learning Activity. *Postdigital Science and Education*, 2020, Vol. 2, Issue 3.
10. Smith M. C., Winking-Diaz A. Increasing Students' Interactivity in Online Course. *Journal of Interactive Online Learning*, 2004, Vol. 2, No. 3.
11. Spaulding M. Perceptions of Academic Honesty in Online vs. Face-to-Face Classrooms. *Journal of Interactive Online Learning*, 2009, Vol. 8, No. 3.
12. Spooner E. *Interactive Student Centered Learning – A Cooperative Approach to Learning*, London: Rowman & Littlefield, 2015.
13. Stein D. S., Wanstreet C. E. *Jump-Start Your Online Classroom: Mastering Five Challenges in Five Days*. Sterling: Stylus Publishing, LLC, 2017.
14. Telli O., Mountcastle L., Jehl B. L., Munoz-Osorio A., Dahlquist L. M., Jayasekera A., Dougherty A., Castillo R., Minner K. Impact of COVID-19 Campus Closure on Undergraduates. *Teaching of Psychology*, 2021. Pieejams: <https://doi.org/10.1177%2F00986283211043924> [aplūkots 07.11.2021.].
15. Van Veen J. B. Moot Courts and the Law School. *New York University Law Review*, 1924, Vol. 1, No. 1.

Tiesību akti

16. Augstskolu likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/37967-augstskolu-likums> [aplūkots 04.11.2021.].
17. Ministru kabineta 13.06.2017. noteikumi Nr. 322 "Noteikumi par Latvijas izglītības klasifikāciju". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291524-noteikumi-par-latvijas-izglitibas-klasifikaciju> [aplūkots 04.11.2021.].

Citi materiāli

18. Rīgas Juridiskās augstskolas studentu, kuri 2020./2021. akadēmiskā gada laikā piedalījās nacionālās vai starptautiskās tiesu izspēlēs, aptauja. Aptauja un tās rezultāti nav publicēti.
19. Press Release: Announcing the 2022 Jessup Competition. Pieejams: <https://www.ilsa.org/2021/08/18/press-release-announcing-the-2022-jessup-competition/> [aplūkots 04.11.2021.].
20. The 29th Vis Moot – Format. Pieejams: <https://www.vismoot.org/news/> [aplūkots 04.11.2021.].